

وضعیت کشاورزی استان گیلان - سال ۱۴۰۳

توانمندی های استان:

استان گیلان با دارا بودن اراضی کشاورزی مرغوب، ظرفیت بالای تولید سالانه محصولات کشاورزی، برخورداری از منابع غنی آبهای سطحی، موقعیت ممتاز جغرافیائی، مجاورت با دریا و نیز امکان تولید انواع محصولات کشاورزی با کیفیت، از جایگاه خاصی در بخش کشاورزی کشور برخوردار است.

وجود رطوبت نسبی بین ۴۰ تا ۱۰۰ درصد، کم بودن فصل خشکی در طول سال (حدود دو ماه از نیمه خرداد تا نیمه مرداد) و نیز بارش باران در غالب اوقات از دیگر مزیت های استان می باشد. بیشترین ریزش باران در سطح دشت مربوط به شهر بندرانزلی و حداقل بارندگی در حوالی رودبار، لوشان و منجیل صورت می پذیرد. روزهای یخبندان کوتاه و پراکنده بوده و سرما به ندرت به زیر ۱- درجه میرسد. متوسط تعداد ساعت آفتابی استان ۲۱۲۹ ساعت (حدود ۸۹ روز) می باشد. تغییرات جوی صورت گرفته در سطح کشور، بر استان نیز تأثیراتی داشته، بطوریکه شاهد رگبارهای شدید باران، سیلابهای مخرب و گرمای حدود ۴۰ درجه نیز هستیم.

با توجه به این موضوع که استان با داشتن مساحت ۱۴۰۴۴ کیلومترمربع (۱۴۰۴۴۰۰ هکتار) فقط ۰.۹ درصد از مساحت کشور را به خود اختصاص داده و از نظر مساحت چهارمین استان کوچک کشور (بعد از البرز، قم و تهران) محسوب می گردد، اما با دارا بودن حدود ۳۰.۵ درصد کاربری کشاورزی (زراعی و باغی) نسبت به کل وسعت استان، رتبه چهارم را در بین استان های کشور داراست. هر چند تغییرات اقتصادی صورت گرفته در کشور (افزایش نرخ تورم و به تبع آن افزایش ارزش زمین)، باعث گردیده که تولیدات کشاورزی از صرفه اقتصادی برخوردار نبوده، با چالش فروش زمین به غیربومیان و تغییر کاربری اراضی کشاورزی مواجه ایم.

استان گیلان یکی از قطب های مهم کشاورزی کشور است. مجموع مساحت اراضی کشاورزی آن حدود ۴۲۵۵۵۱ هکتار است که شامل ۳۰۴۶۲۴ هکتار اراضی زراعی و ۱۲۰۹۲۷ هکتار اراضی باغی است. وسعت مراتع ۲۴۴۹۸۶ هکتار (مراتع فقیر یا کم تراکم ۲۷۰۸۶ هکتار - مراتع متوسط یا نیمه متراکم ۱۶۶۹۰۰ هکتار و مراتع خوب یا متراکم ۵۱۰۰۰ هکتار) و وسعت جنگل ۵۶۴۷۱۲ هکتار می باشد. نسبت مساحت جنگل، مرتع، اراضی زراعی و باغی به کل مساحت استان برابر ۸۸ درصد است (۱۲ درصد مساحت استان غیر کشاورزی است).

نتایج آخرین طرح آمارگیری نیروی کار در استان (سال ۱۴۰۲) نشان میدهد که سهم شاغلین بخش کشاورزی به کل شاغلین استان برابر ۲۱.۲ درصد است (سهم اشتغال در بخش های عمده فعالیت های اقتصادی بشرح: کشاورزی ۲۱.۲ درصد، صنعت ۲۶.۸ درصد و خدمات ۵۲.۰ درصد است). همچنین سهم اشتغال کشاورزی در فصول مختلف سال بشرح: فصل بهار ۲۷.۳ درصد، فصل تابستان ۲۴.۰ درصد، فصل پاییز ۱۶.۹ درصد و فصل زمستان ۱۶.۴ درصد می باشد.

بر اساس سرشماری کشاورزی سال ۱۳۹۳، تعداد کل بهره برداریهای بخش کشاورزی استان، برابر ۳۰۴ هزار بهره برداری است، همچنین از ۲۱۹۰۱۷ بهره برداری زراعی، تعداد ۱۹۰۱۰۴ بهره برداری به کاشت برنج اشتغال دارند. فقط ۵.۲ درصد بهره برداریهای کشاورزی (۱۵۸۳۴ بهره برداری) توسط دارندگان مدارک دانشگاهی و حدود ۶۰ درصد بهره برداریها (۱۸۲۵۷۰ بهره برداری) توسط بیسوادان و دارندگان مدرک ابتدایی و غیررسمی اداره میگردد. (در آبان ۱۴۰۳ نیز آمارگیری کشاورزی صورت گرفته، اما نتایج آن تا این تاریخ (۲۰ اردیبهشت) انتشار نیافته است).

در سامانه پهنه بندی و مدیریت داده های کشاورزی برای سال ۱۴۰۳ مشخصات تعداد ۴۴۲ هزار بهره بردار ثبت شده است. همچنین سطح برداشت محصولات زراعی مهم استان ثبت شده در سامانه برای سال فوق عبارتند از: شلتوک ۲۲۹۵۱۵ هکتار، گندم ۱۱۲۶۸ هکتار، جو ۳۲۲۰ هکتار، هندوانه ۱۷۰۲ هکتار، بادام زمینی ۱۴۶۷ هکتار و سطح محصولات مهم باغی عبارتند از: چای ۲۱۵۸۰ هکتار، فندق ۱۵۰۶۰ هکتار، پرتقال ۱۴۱۳۰ هکتار، کیوی ۸۳۲۰ هکتار، زیتون ۱۰۷۲۰ هکتار و گردو ۲۲۴۰ هکتار.

میزان کل تولید محصولات کشاورزی استان ۳.۲۱ میلیون تن (متشکل از ۱۵۹۴۵۶۷ تن محصولات زراعی، ۷۲۰۲۴۹ تن محصولات باغی، ۶۹۳۷۰۴ تن محصولات دامی، ۸۶۸۰۰ تن آبزیان، ۵۱۹ تن پیله تر ابریشم و ۱۱۴۳۲۴ تن چوب و علوفه منابع طبیعی) با ارزشی بالغ بر ۱۵۴۸.۶ هزارمیلیارد ریال (۱۵۴.۸۶ همت) است. از محصولات تولیدی سالم استان میتوان فندق، چای، بادام زمینی و گل گاوزبان را نام برد.

میزان صادرات محصولات کشاورزی از گمرکات گیلان برابر ۳۹۱ میلیون دلار (بیشترین محصول صادراتی شامل: کیوی، فلفل گلخانه ای، هندوانه، آلبالو، چای، کشمش، هلو، کلم و گوجه فرنگی) بود که حدود ۵۱ درصد از کل صادرات گمرکات گیلان به بخش کشاورزی اختصاص داشته است. (کل صادرات گمرکات گیلان ۷۶۹ میلیون دلار است که ۳۹۱ میلیون دلار آن به بخش کشاورزی اختصاص دارد).

بر اساس آخرین آمار انتشار یافته (سالنامه آماری گیلان - سال ۱۴۰۰)، سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی استان در تولید ناخالص داخلی استان برابر ۱۸.۹ درصد بوده است که این ارزش افزوده مربوط به تولید محصولات کشاورزی در استان می باشد اما ارزش افزوده فعالیتهایی مانند تولید محصولات غذایی، تولید انواع کنسانتره میوه، تولید فرآورده های توتون، تولید چرم از محصولات دامی، تولید چوب و محصولات چوبی غیرمبلمان، فعالیتهای دامپزشکی و ... که حدود ۷.۵ درصد است در ارزش افزوده بخشهای خدمات و صنعت آمده است. (با احتساب موارد فوق، ارزش افزوده بخش کشاورزی استان حدود ۲۶.۴ درصد خواهد بود). همچنین سهم کشاورزی استان در ارزش افزوده کشاورزی کشور حدود ۳ درصد است.

جمعیت دامی استان بالغ بر یک میلیون و ۲۷۸ هزار رأس (۸۳۰۹۷۸ رأس دام سبک و ۴۴۷۳۲۵ رأس دام سنگین) میباشد. میزان تولید گوشت قرمز در استان ۳۱۰۳۸ تن و میزان تولید شیر ۳۳۹۴۲۰ تن است.

تعداد ۱۰۶ واحد مرغ مادر با ظرفیت ۴.۶۲ میلیون قطعه و تعداد واحدهای مرغداری گوشتی استان ۹۴۵ واحد (۸۸۱ واحد مجاز و ۶۴ واحد غیرمجاز) با ظرفیت حدود ۲۸.۶۴ میلیون قطعه در هر دوره می باشد. میزان تولید گوشت در مرغداریهای صنعتی برابر ۲۷۵.۸ هزارتن می باشد.

تعداد ماشین آلات کشاورزی موجود در استان بالغ بر ۱۲۸۷۴۰ دستگاه (شامل کمباین برنج (۴۹۲۵ دستگاه)، تراکتور (۱۰۱۴۱ دستگاه)، دروگر (۳۵۸۳ دستگاه)، خرمکوب (۷۴۷۹ دستگاه)، تیلر (۶۴۵۷۴ دستگاه)، نشاءکار (۹۶۳۳ دستگاه)، سمپاش (۱۴۸۶۲ دستگاه)، گاوآهن (۶۱۴۸ دستگاه) و دیسک روتیواتور (۷۴۲۰ دستگاه)) است. ضریب مکانیزاسیون استان ۲.۵۴ اسب بخار در هکتار است.

میزان اراضی کشاورزی تجهیز و نوسازی شده برابر ۸۸۹۶۹ هکتار، سطح پوشش سامانه های آبیاری تحت فشار برابر ۲۶۴۲۴ هکتار (کم فشار ۱۱۹۶۸ هکتار، قطره ای ۱۱۱۴۰ هکتار و بارانی ۳۳۱۶ هکتار) و میزان راندمان آبیاری برابر ۴۳.۶۰ درصد است. (نکته: در سال ۱۴۰۳ در حوزه آب و خاک کار اجرایی کم بوده و بیشتر پرداخت مطالبات بوده است).

تعداد کارخانه های شالیکوبی استان برابر ۱۵۴۱ واحد، که تعداد ۱۴۳۲ واحد آن، فعال (تعداد ۱۰۹ واحد نیمه فعال) است. همچنین تعداد واحدهای دارای پروانه بهره برداری صنایع تبدیلی محصولات کشاورزی برابر ۲۴۴۰ واحد با اشتغال ۱۷۶۷۶ نفر می باشد.

تعداد ۶۹ مرکز جهاد کشاورزی (شامل ۵۰ مرکز کددار، ۱۳ دفتر ترویج و ۶ مرکز مجازی) با حدود ۳۷۰ نفر نیروی انسانی، به بهره برداران محصولات کشاورزی استان در تعداد ۲۹۰۴ آبادی (۲۵۶۶ آبادی دارای سکنه و ۳۳۸ آبادی خالی از سکنه) و ۵۳ شهر، خدمات ترویجی ارائه می دهند.

میزان تولید محصولات کشاورزی و جایگاه استان:

- ۱- تولید شلتوک (۱۰۶۸۱۷۳ تن) رتبه دوم کشور
- ۲- تولید بادام زمینی (۱۰۸۶۱ تن) رتبه اول کشور
- ۳- تولید برگ سبز چای (۱۲۰۵۹۲ تن) رتبه اول کشور
- ۴- تولید فندق (۲۸۰۸۷ تن) رتبه اول کشور
- ۵- تولید کیوی (۱۷۴۶۲۰ تن) رتبه دوم کشور
- ۶- تولید زیتون (۲۶۰۰۰ تن) رتبه چهارم کشور
- ۷- تولید مرکبات (۲۲۵۳۳۷ تن) رتبه پنجم کشور
- ۸- تولید گل گاوزبان (۶۵۲ تن)
- ۹- مرغ مادر گوشتی با ۱۰۶ واحد و ظرفیت ۴.۶۲ میلیون قطعه در هر دوره رتبه دوم کشور
- ۱۰- تولید گوشت قرمز (۳۱۰۳۸ تن) رتبه چهاردهم کشور
- ۱۱- تولید شیر و گوشت گاو بومی رتبه اول کشور
- ۱۲- تولید شیر (۳۳۹۴۲۰ تن) رتبه دوازدهم کشور
- ۱۳- تولید گوشت مرغ صنعتی (۲۷۵۷۶۲ تن) رتبه دوم کشور
- ۱۴- تولید گوشت سایر ماکیان (۱۳۳۱۳ تن) رتبه اول کشور
- ۱۵- تولید تخم مرغ (۲۳۶۲۱ تن)

- ۱۶- تولید گوشت شترمرغ حدود ۵۰ تن (در ۶ واحد تولیدی با ظرفیت ۶۰۰ قطعه)
- ۱۷- تولید ۱۸۰۰ جوجه شترمرغ (در ۳ واحد با ظرفیت مولد ۱۰۵ قطعه و ظرفیت کل ۱۴۵ قطعه)
- ۱۸- تولید ۵۴۶.۹ میلیون قطعه جوجه یکروزه رتبه دوم کشور
- ۱۹- مرغ اجداد گوشتی در ۹ واحد تولیدی با ظرفیت ۲۹۲ هزار قطعه رتبه اول کشور
- ۲۰- تولید گوشت بوقلمون ۱۷۷۷ تن رتبه ۷ کشور (در ۱۹ واحد گوشتی با ظرفیت ۱۱۳.۹ هزار قطعه)
- ۲۱- میزان کندوی زنبور عسل ۳۶۰۶۲۵ کلنی با تولید ۶۶۱۲.۸ تن عسل رتبه چهارم کشور
- ۲۲- تولید و صید آبزیان ۸۶۸۰۰ تن (صید ۱۱۶۰۰ تن، پرورش ۷۵۲۰۰ تن در حدود ۶۲۰۰ واحد)
- ۲۳- تولید چوب صنوبر رتبه اول کشور (بیشترین تولید در شهرستان صومعه سرا)

تنگناها و مشکلات بخش کشاورزی:

۱. کمبود سرمایه و سرمایه گذاری در بخش کشاورزی
۲. ناکارآمدی در بازار و بازاریابی محصولات کشاورزی
۳. ناکارآمدی نگهداری محصولات کشاورزی و ضایعات بالای محصولات در مراحل مختلف تولید
۴. ناکارآمدی سیاستهای حمایتی و تنگناهای قانونی و حقوقی در بخش کشاورزی
۵. تغییر کاربری اراضی و استفاده غیراصولی از اراضی کشاورزی و منابع طبیعی
۶. فرسایش شدید منابع خاک و تخریب منابع طبیعی (جنگل و مرتع) و تغییرات شدید اقلیم
۷. پایین بودن میانگین مالکیت بهره برداری و پراکندگی اراضی کشاورزی
۸. پایین بودن دانش فنی و مهارت کشاورزان و بالا بودن سن بهره برداران
۹. ترکیب نامناسب نیروی انسانی بخش کشاورزی و عدم رغبت جوانان به فعالیتهای کشاورزی
۱۰. سازمان نیافتگی بهره برداران و تولیدکنندگان بخش کشاورزی
۱۱. سرمایه گذاری ناکافی و نامناسب در صنایع تبدیلی، تکمیلی و نگهداری محصولات کشاورزی
۱۲. عدم توانایی مالی کشاورزان خرده پا جهت خرید ماشین آلات مورد نیاز
۱۳. بالا بودن نرخ سود تسهیلات بانکی و قوانین و مقررات سخت و دست و پاگیر اداری در اجرای طرحهای اقتصادی
۱۴. کمبود تسهیلات بانکی در اجرای طرحهای اقتصادی و اشتغالزا و کمبود امکانات و اعتبارات در قبال حوادث و بلایای طبیعی

راه حلها و پیشنهادات جهت بهبود بخش کشاورزی:

۱. توسعه عملیات زیربنایی آب و خاک و شبکه های آبیاری و زهکشی
۲. ایجاد تاسیسات کوچک جهت مهار و کنترل آبهای سطحی و افزایش نرخ بهره وری منابع آب استان
۳. تعمیق و بازسازی آب بندانه های استان به منظور تامین آب زراعی و نیز پرورش ماهی
۴. گسترش یکپارچه سازی و تجهیز و نوسازی شالیزارهای استان

۵. استفاده از روشهای نوین آبیاری (تحت فشار) در باغات چای، زیتون و سایر محصولات زراعی و باغی
۶. ایجاد صندوق تثبیت درآمد کشاورزان و توسعه بیمه محصولات کشاورزی
۷. توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی جهت کاهش ضایعات محصولات کشاورزی
۸. صدور سند مالکیت اراضی کشاورزی و جلوگیری از تغییر کاربری اراضی کشاورزی
۹. نوسازی باغات و توسعه باغات با اولویت در اراضی شیبدار
۱۰. بالا بردن میزان آگاهی کشاورزان و باغداران از طریق آموزشهای حرفه ای لازم
۱۱. توسعه دامداری صنعتی به جای سنتی و نیمه صنعتی و اصلاح نژاد دامهای بومی و تکثیر دامهای اصلاح شده
۱۲. توسعه کمی و کیفی پرورش زنبورعسل و آموزش زنبورداران در جهت تولید سایر فرآوردهای زنبور
۱۳. توسعه و حمایت از فعالیتهای پرورش کرم ابریشم از طریق گسترش نوغانداری صنعتی
۱۴. توسعه سطح زیرکشت محصولات باغی مهم استان و توسعه صادرات محصولات تولیدی
۱۵. توسعه کشت های گلخانه ای به خصوص در زمینه سبزی و صیفی
۱۶. گسترش واحدهای تولید گل و گیاهان زینتی و توسعه سطح زیرکشت گیاهان داروئی
۱۷. اجرای کشت توام و تلفیق زراعت و دام یا زراعت و باغبانی یا زراعت و آبیاری پروری
۱۸. کشت ارقام پرمحصول و افزایش کشت گیاهان گلخانه ای